

Грізна безодня і новітні технології

Ангеліна Велика

«Макбет» Вільяма Шекспіра
 Режисер Іван Уривський
 Сценографія Петра Богомазова
 Костюми Тетяни Овсійчук

Актори: Макбет (Акмал Гурезов, Олександр Рудинський), Леді Макбет (Тетяна Міхіна, Мальвіна Хачатрян), Банко (Віталій Ажнов, Іван Шаран), Дункан (Арсеній Тимошенко, Дмитро Чернов), Макдуф (Ренат Сеттаров, Роман Ясіновський), Малькольм (Павло Шпегун, Леонід Шеревега).
 Національний театр ім. І. Франка, Київ.

Прем'єра шекспірівського «Макбета» режисера Івана Уривського спричинила бурю у театральному світі. У її причинах я хочу детально розібратися – при тім одразу скажу, що в моїй душі жодної бурі не спостерігалось. Багато хто називає «Макбета» найкращою на сьогодні режисерською роботою Уривського. Як на мене, вистава викликає змішані почуття відторгнення й одночасно захвату. Дійство більше захоплює формою, ніж глибиною. З перших хвилин стає зрозуміло, що це не класична шекспірівська історія, а скоріше суперсучасний інтерактивний перформанс, де поєднані слово, пластика, світло та новітні цифрові технології.

У виставі використано переклади Бориса Тена та Юрія Корецького. Режисер суттєво скоротив п'єсу, відмовив-

шись від трьох персонажів – шекспірівських відьом, замінивши їх на три інфернальні цифрові механізми. Технічно це одна з найскладніших і найдорожчих постановок Івана Уривського. Сценографію створив Петро Богомазов. У творчому тандемі з художником режисер здійснив кілька прем'єр: «Хазяїн», «Марія Стюарт», «Калігула». Головними героями «Макбета» стали три світлові екрани, розміщені на гіроскопних кранах – три зловісні сутності, що зазирають героям і глядачам у душу, контролюючи кожен рух. Тотальна цифрова система тримає у своєму полі все живе. Зліва на авансцені насип піску – символічний жертвник, шлюбне ложе, колиска, і водночас могила. У пісок закопують трупи героїв, котрі зненацька починають оживати, неначе у віртуальному шоу, фільмах жаків чи комп'ютерній грі.

Темрява сцени вабить і затягує. Костюми вирішені у стилі «total black». На початку герої з'являються у побутовому «репетиційному» вбранні у кінопавільйоні чи сучасній телестудії, оточені камерами, мікрофонами, яскравими прожекторами. А вже у фіналі вони – у стилізованих барокових костюмах королів і вельмож темних насичених тонів. Одягнені у модні кросівки, джинси, сорочки та кепки на початку, герої ніби репетирують, пробують сцену, і «переодягнуться» зіграють на повну силу лише наприкінці дійства.

Лици зла у виставі «Макбет»

Дмитро Дроздовський

Сцена з вистави «Макбет» Вільяма Шекспіра. Режисер Іван Уривський. Київський національний театр ім. І. Франка.

«Ситуація Макбета»: історія без пафосу

Наративна історія Макбета переповідається на початку устами Банко (Іван Шаран, Віталій Ажнов). Він цитує оригінальний текст, у якому йдеться про героїчні подвиги й звитяжні успіхи Макбета, що забезпечили йому статус кавдорського тана. Епічний героїзм із уст Банко є своєрідною текстуальною прелюдією. Водночас тут відсутній пафос, характерний для героїчних історій. Актори спілкуються між собою в побутовому стилі, що створює атмосферу невимушеності.

Пафос трагічного болю й крику з'являється лише в одній фінальній сцені, коли Макдуф (Ренат Сеттаров, Роман Ясіновський) дізнається, що Макбет (Акмал Гурезов, Олександр Рудинський) вирізав усю його родину (з дружиною та дітьми). Цей момент оприявнює нестерпний внутрішній біль, що перетворюється на символічний тренос – крик душі через людську жорстокість. Для шекспірівського театру ідея зіткнення волі однієї людини з волею іншої є природною, адже вона впливає з ренесансного світогляду.

Трансформація трьох відьом

Головними об'єктами в інтерпретації «Макбета» Уривським стають великі екрани, що формою нагадують монструозні створіння із трансгуманістичного світу, очевидно, у режисерському задумі є уособленням одного з головних символів шекспірівської трагедії – образу трьох відьом.

У різні моменти вистави «екрани» забризкано кров'ю. Сам Макбет розчавлений під світлом демонічних моніторів. Кров ним убитих є наслідком жадібності, пихи та прагнення здобути владу.

У кожному складі задіяно по шість акторів. Мені пощастило побачити, як працюють Гурезов, Міхіна й Ажнов, тож хочеться оцінити роботу ще й іншого складу.

Макбет Акмала Гурезова – благородний лицар, який щойно повернувся з війни переможцем. Шотландський король дарує йому титул кавдорського тана. Але згодом бажання влади бере гору над хоробрим воїном, і Макбет перетворюється на жорстокого тирана та підкаблучника.

Леді Макбет – холодна чоловікоподібна левиця у джинсах. Видно, що їй не притаманні такі якості, як співчуття і ніжність. Заради трону вона підкорює своїй волі чоловіка, перетворює його на слухняну ляльку, завдяки якій досягає бажаної мети.

Король Дункан (Арсеній Тимошенко) зачаровує витонченою пластикою та шляхетною поставою. Немов тінь батька Гамлета, Дункан з'являється після загибелі, нагадуючи подружжю про їхню причетність до зла.

Син Дункана – Малькольм (Павло Шпегун) – амбітний, кровожерливий юнак, плекає сміливі надії здобути трон, посісти найвище місце у кривавій ієрархії. Його очі горять підступним вогнем швидкої наживи. Під час монологу біля пісочниці Малькольм із малюка з дитячої коліски виростає до хижого повстанця, якому під силу роздмухати справжню піщану бурю у королівстві. Засипати очі усім, хто стане на його шляху.

Віталій Ажнов у ролі відважного полководця Банко на початку вистави блює у піщане кубло, тим самим акцентуючи неприязнь і відразу до усього, що діятиметься у замку. Інтоксикація владою, передозування смертю; сцена ставить перший гучний акорд у виставі. Після смерті привид Банко також переслідує Макбетів. Він ментально присутній у свідомості леді Макбет, гвалтує, зацілює до смерті, затягує її у потойбіччя.

Загалом персонажі справляють враження безликих, неживих істот, схематичні пародії. Немов на сцені не люди, а запрограмовані оцифровані сутності, які лише зовні нагадують людей. Жоден з акторів не викладається на повну міць, лише позначає образ. І справа тут не лише в костюмах. Здається, що це можуть бути й справді роботи, заряджені на жорстоку криваву гру. Можливо, у цьому й полягає режисерська концепція Уривського. Коли акторська гра стає явищем лише схематичним, другорядним, де емоції, темперамент, почуття відходять на другий план. А новітню сучасну моду диктують яскраві епатажні форми.

Вистава сприймається швидше як строкатий лаконічний кліп, слайд-шоу, трилер. Сюжет стає менш важливим, ніж сама фабула-скелет, на який нанизана видовищна імпровізація. Сьогодні цей «Макбет» може здаватися дещо революційним, але вже завтра ми будемо жити в епоху саме такого театру.

Вистава нагадує моторошний сон, чи, може, відкриває нам страшну дійсність? Віртуальна мара з цифровими маріонетками, що часом «логають», зависають, як це робить Макдуф (Ренат Сеттаров), коли довідується про вбивство дітей і дружини. Герой нарочито і розгублено повторює одні і ті ж фрази, без зупину, так, ніби «заглючив» від болю та розпачу. Темна безпросвітна мара, в якій гине людське у людини. Страшне кіно, чи репетиція недалекого майбутнього, чорна діра, що засмоктує нас вже сьогодні.